

Morgenbladet 3/2-49 114615

Frontkjempere 4¾ år etter:

«Vi har ikke noe å angre, men vi har for alltid gitt opp håpet om et nazistyrte Norge»

Frontkjemperne ønsker ro og anonymitet og vil ikke utvandre

STERKERE ISFRONT HOS MENN ENN HOS KVINNER

Denne reportasjen er skrevet av Morgenbladets medarbeider etter en fem timer lang samtale med seks tidligere frontkjemper som ikke ønsker sine navn offentliggjort. De representerer den gruppe av ungdom som nazistene holdt for å være kjernen i sin bevegelse. De var alle orientert i retning av nasjonalsocialismen før krigen, de var blant de første som meldte seg til tjeneste på østfronten. Tre av dem ble SS-offiserer, to SS-underoffiserer og en var SS-mennig.

De er alle vokset opp i et jevnt middelstandsmiljø i Oslo. De har sonet sin tvangsarbeidsstraff, men fire går fremdeles på prøvetid.

Bjørn er 33 år og har artium, eksamen ved Oslo Handelsgymnasium, fem års bank- og forretningspraksis og 3½ års fronttjeneste bak seg. Tor, 27 år, som hadde to års fronttjeneste, var gymnasiast da krigen kom, likesom den jevnaldrende Harald. Han kjempet på østfronten i 2½ år. Martin, 34 år, som er mekaniker med artium har 3½ år ved fronten bak seg. Johan, 31 år, var et par måneder lenger i krigen. Per gikk over i SS-rekene fra studier ved Universitetet. Han er 31 år og var ute i fire år.

Skjønt disse seks danner et representativt utvalg må man selvsagt være varsom med å trekke absolutte slutninger om at de til dels motstridende oppfatninger de hevder, deles av alle frontkjemper. Til slutt vil vi nevne at samtalen fant sted under forhold som merbetre oss om at de seks sa hva de virkelig mente.

Er frontkjemperne fremdeles fanatiske nazister og representerer de en fare for samfunnet i dag? Eller har landssvikoppbøkkottet og forfulgt på arskolering og anskuelsesundervisningen i demokrati etter krigen forandret deres innstilling? I hvor stor grad føler de seg bøykottet og forfulgt på arbeidsplassen og i privatlivet — hva mener de om sin egen fremtid?

Spørsmål som disse diskuteres mann og mann i mellom og i pressen fra tid til annen. Men det er få som vet noe, det er ikke mange som omgås frontkjemperne.

Vi mener det er av betydning å få luftet disse spørsmålene, det kan bl. a. gi en pekepinn om hvorledes de tidligere aktive tyske og italienske nazister som har større innflytelse enn dem her hjemme, tenker.

Skal en reportasje om disse spørsmål presentere materiale av opplysende verdi for våre lesere, må den selvsagt lages mest mulig objektivt. Det er også en av forutsetningene for at de represalie-engstelige frontkjemperne vil ta bladet fra munnen.

For dem som kjenner det minste til Morgenbladet skulle det være unødvendig å påpeke at de meninger som gjengis i denne reportasjen, ikke står for avisens regning. Vi har tillit til at våre lesere selv kan ta stilling til det følgende.

— Hadde de dømt oss for mytteri eller opprør mot de norske myndigheter, kunne vi forstått det. For vi har tapt en revolusjon. Men å bli dømt som landssvikere — nei. Det dekker ikke hva vi føler. I ordet svik ligger det noe mindreverdig. Det gir ikke plass for noen idealistisk innstilling, sier tidligere SS Untersturmführer Johan og de andre fem nikker samtykkende.

Den mest impulsive av dem, 31-åringen Per som med sitt intense, stive blikk ligner forbløffende på Quisling når han blir oppfarende, fortsetter:

— Hva jøssingene enn mener, så meldte vi oss av nasjonalfølelse og forsvarsvilje, slik vi kjente det. Derfor føler vi ingen anger av har ikke et fnugg av dårlig samvittighet. — De andre samtykker igjen. De kjenner i hele sin kameratskapskrets bare en som har gitt uttrykk for at han angrer.

— Hadde det norske folk virkelig vært overbevist om at vi var landssvikere, skulle vi vært skutt. Det er bare et land i verden hvor landssvik straffes med to hundre kroner i bot, innskyter Martin og utløser latter blant sine kamerater. Martin er for øvrig den som har minst grunn til å nære bitterhet. Han har fått en god mekanikerjobb i samme fag han virket i før krigen. De han arbeider sammen med vet han har vært frontkjemper, men så langt fra å ha dannet en isfront, er de nå stemt

for å gi ham et tillitsverv på arbeidsplassen. Martin betegner seg selv som en unntagelse fra regelen.

Men det gjør ikke Bjørn med artium, Handelsgym og fem års forretningspraksis bak seg. Han har søkt på åtte, ni stillinger han mente seg kvalifisert for etter at han slapp ut, men han har ikke fått svar på sine søknader. Nå har han gitt opp og slår seg gjennom som maler. Han er synlig krigsskadet og virker noe forfinet. Han må arbeide hardt for å greie seg.

De fleste tidligere frontkjemper er hjelpearbeidere, sier han. De slår seg gjennom med leilighetsjobber. Få av dem har kunnet ta opp det arbeid eller de fremtidsplaner de hadde ved begynnelsen av krigen.

Tor og Johan er selgere, den tidligere studenten Per har inntil nylig støpt dukkehoder. Harald er hjelpearbeider på et mekanisk verksted og det går friksjonsfritt fordi han etter formannens råd holder tett med sin fortid.

De fleste frontkjemper har av bitter erfaring lært ikke å tone flagg på arbeidsplassen. De håper at de ved energisk arbeid skal bli

Forts. side 10

Etter å ha betegnet denne Morgenbladet-reportasjen fra samtale med seks tidligere frontkjemper for et meget viktig dokument, skrev den kjente signaturen A. S. i sin spalte «Med andre ord» i Verdens Gang lørdag, bl. a. følgende: «De fleste som leser den (denne reportasjen) vil vel korse seg og si: Dette er altså seks unge mennesker som har nytt godt av den høyeste almenutdannelse Norge kan gi dem. Det bør da øyeblikkelig føyes til et ledd i utdannelsen, som ellers har så altfor lett for å bli glemt nå snart fem år etter krigen: Dette er også seks unge mennesker — norske — som har nytt vondt av den høyeste almenutdannelsen det nazistiske Tyskland kunne gi dem, nemlig offisers-utdannelsen i Germaniske SS.» A. S. trekker denne konklusjon: «Glem ikke at de fleste av dem var — og er, viser det seg — SS-idealistiske!» For egen del vil vi minne om at til disse karenes spesialutdannelse hører jernhard prøysser-drill og års innbitt og blodig innsats i første linje på Østfronten.

for kan vi ikke da få fred? spør Harald og nevner skjemaer og søknader hvor det spørres om politisk fortid, flytteattestene som Folkeregistret forsyner med et NS-merke i det ene hjørnet, avisene som er så raske til å sette «tidligere frontkjemper» i overskriftene.

— Er ryktene om at kommunistene prøver å verve dere, riktige?

Johan sier at han møtte påfallende elskverdighet fra ledende kommunisthold da han kom hjem fra fangenskapet i Tyskland etter krigen. Bjørn forteller at i tvangsarbeidsleiren ved Bjørkelangen kom det bare politisk litteratur av én farve — svære bunker av Sovjetnytt. Det var hans jobb å dele dem ut. De forsvant i latrinene, sier han, men trekker en konklusjon som de andre er enig i: De har ikke merket tegn til noen samlet aksjon fra kommunistenes side.

— Hva mener dere om konsentrasjonsleirene?

Spørsmålet tenner en diskusjon. De er i det ene øyeblikk tilbøyelig til å tro at skildringene av elendigheten i konsentrasjonsleirene er overdrevne. Skjønt nei. De er ikke så sikre på det, de har tillit til Odd Nansen. Men et par av dem nekter å tro at det var noe som het gasskamre. Noen av dem har sittet i amerikansk fangenskap i Dachau og i Sachsenhausen og så ingen gasskammerbygninger. Per er overbevist om at de er et produkt av «propagandaen». Men tredjemann fra Dachau, Johan, har lagt merke til bygninger som godt kunne vært brukt til gasskamre.

Tor lener seg fram og kaster inn et forsvarsargument for konsentrasjonsleirene:

— Hva skulle tyskerne gjort med sine fanger i den krig som ble ført mot Tyskland? Fangene sultet, ja vel. Det var så vidt mat nok til den tyske befolkning. Fangene måtte isoleres for å hindre epidemier i å b्रे seg blant tyskerne, hevder han.

— Jeg vet jeg har flere av gutta mot meg, men jeg vil nå til en viss grad forsvare tortur også jeg da, sier Per.

— Jeg ville aldri utøve tortur selv. Jeg kunne neppe få meg til det. Men la oss sette oss inn i situasjonen til en offiser som står overfor valget å torturere en fange eller risikere at tusen av hans soldater mister livet. En partisanfange, for eksempel, som kjente til et bakhold. Torturere én mann for å redde livet til tusen, hva, sier Tor besnærende, og hevder at det ble gjort av alle parter under krigen, — «C'est la guerre».

— Mens vi snakker om konsentrasjonsleirene, skriv at det fremdeles sitter nordmenn i russisk krigsfangenskap, sier Bjørn, som nylig fikk en løslatt kamerat hjem igjen. Han hadde sett i alle fall én annen nordmann i en russisk kjempeleir.

Samtalen glir over til felles opplevelser på østfronten. En merker at de føler seg som førsteklassesoldater, de har selvsikkerhet sånn. Det er dumt av det norske forsvar ikke å bruke oss, mener et par av dem. Det sitter flere tusen mann omkring i landet med lang fronterfaring, akkurat det den norske hæren trenger. De er klar over at dette er virkelighetsfjernt snakk i øyeblikket, men de mener at det kan bli aktuelt.

— Det er ingen fornuftig grunn

utslørt at de har interesse i sammenheng med det foregående:

— Jeg mener at få unge NS-folk har tenkt gjennom nazist-ideologien til bunns. Konsekvensene av den er ifølge min oppfatning enkle og brutale. Den gruppe av mennesker som vi nazister kaller ariere kjempet for sin eksistens. Vårt mål var overherredømmet over andre raser fordi vi da kunne sikre våre rasefeller og etterkommere et rikere liv. Om galt skulle være hadde vi rett til å utbytte andre raser. Hvorfor. Det var vår rett i kraft av at vi var de sterkeste. Det mest livskraftige dyr trenger til side det svakeste for selv å kunne leve. Mennesket er et dyr; det høyest utviklede pattedyr. Dette mente jeg den gang var grunnprinsippet i nasjonalsosialismen, og det mener jeg ennå. Det finnes ikke noe menneske som kan omskolere meg på dette punkt. Jeg vil tilføye at min største betenkelighet er det faktum at kunsten i vid' forstand stagnerte overalt hvor nazismen seiret. Grunnen til det er jeg ute av stand til å forklare. Men jeg antok at dette forhold bare ville vare en kortere tid inntil den nasjonalsosialistiske revolusjon var gjennomført, sier Johan.

*

Og så overlater vi til leserne å trekke, ikke altfor generelle, slutninger av disse utsagn. De skulle gi svar på noen av de spørsmålene som er antydnet i rammen

Erik Egeland.

til å tro at det ikke kommer en krig, sier Martin, og Harald nikker. Han setter FN på linje med Nasjonenes Forbund — ute av stand til å verne freden fordi hver stormakt kjemper for sine særinteresser så vel i FN som utenfor.

De regner med at situasjonen kan bli så desperat at de blir innkalt selv om de ikke har verneplikt. Om de vil slåss da?

Tja. Jo de vil nok det, men bare hvis fienden står i landet.

— Men først vil vi se at de er dratt til fronten som var hjemmesittere og små og store profitører forrige gang, — de som da ikke viste sitt nasjonale sinnelag.

Senere, på tomannshånd, legger Johan fram noen synspunkter, så

— Og når vi nå har sonet, hvor-
 Harald og nevner skjemaer og søk-
 nader hvor det spørres om poli-
 tisk fortid, flytteattestene som
 Folkeregistret forsyner med et NS-
 merke i det ene hjørnet, avisene
 som er så raske til å sette «tidli-
 gere frontkjemper» i overskriftene.

— Er ryktene om at kommunistene prøver å verve dere, riktige?

Johan sier at han møtte påfal-
 lende elskverdighet fra ledende
 kommunisthold da han kom hjem
 fra fangenskapet i Tyskland etter
 krigen. Bjørn forteller at i tvangs-
 arbeidsleiren ved Bjorkelangen kom
 det bare politisk litteratur av én
 farve — svære bunker av Sovjet-
 nytt. Det var hans jobb å dele dem
 ut. De forsvant i latrinene, sier han,
 men trekker en konklusjon som
 de andre er enig i: De har ikke
 merket tegn til noen samlet aksjon
 fra kommunistenes side.

— Hva mener dere om konsen-
 trasjonsleirene?

Spørsmålet tenner en diskusjon.
 De er i det ene øyeblikk tilbøyelig
 til å tro at skildringene av elendig-
 heten i konsentrasjonsleirene er
 overdrevne. Skjønt nei. De er ikke
 så sikre på det, de har tillit til
 Odd Nansen. Men et par av dem
 nekter å tro at det var noe som het
 gasskamre. Noen av dem har sittet
 i amerikansk fangenskap i Dachau
 og i Sachsenhausen og så ingen gass-
 kammerbygninger. Per er overbe-
 vist om at de er et produkt av
 «propagandaen». Men tredjemann
 fra Dachau, Johan, har lagt merke
 til bygninger som godt kunne
 vært brukt til gasskamre.

Tor lener seg fram og kaster inn
 et forsvarsargument for konsentra-
 sjonsleirene:

— Hva skulle tyskerne gjort med
 sine fanger i den krig som ble ført
 mot Tyskland? Fangene sultet, ja
 vel. Det var så vidt mat nok til
 den tyske befolkning. Fangene
 måtte isoleres for å hindre epide-
 mier i å bre seg blant tyskerne,
 hevder han.

— Jeg vet jeg har flere av gutta
 mot meg, men jeg vil nå til en viss
 grad forsvare tortur også jeg da,
 sier Per.

— Jeg ville aldri utøve tortur
 selv. Jeg kunne neppe få meg til
 det. Men la oss sette oss inn i
 situasjonen til en offiser som står
 overfor valget å torturere en fange
 eller risikere at tusen av hans sol-
 dater mister livet. En partisanfan-
 ge, for eksempel, som kjente til et
 bakhold. Torturere én mann for å
 redde livet til tusen, hva, sier Tor
 besnærende, og hevder at det ble
 gjort av alle parter under krigen,
 — «C'est la guerre».

— Mens vi snakker om konsen-
 trasjonsleirene, skriv at det frem-
 deles sitter nordmenn i russisk
 krigsfangenskap, sier Bjørn, som
 nylig fikk en løslatt kamerat hjem
 igjen. Han hadde sett i alle fall én
 annen nordmann i en russisk
 kjempeleir.

Samtalen glir over til felles opp-
 levelser på østfronten. En merker
 at de føler seg som førsteklasses
 soldater, de har selvsikkerhet sånn.
 Det er dumt av det norske forsvar
 ikke å bruke oss, mener et par av
 dem. Det sitter flere tusen mann
 omkring i landet med lang front-
 erfaring, akkurat det den norske
 hæren trenger. De er klar over at
 dette er virkelighetsfjernt snakk i
 øyeblikket, men de mener at det
 kan bli aktuelt.

— Det er ingen fornuftig grunn

utilsørt at de har interesse i sam-
 menheng med det foregående:

— Jeg mener at få unge NS-folk
 har tenkt gjennom nazist-ideolo-
 gien til bunns. Konsekvensene av
 den er ifølge min oppfatning enkle
 og brutale. Den gruppe av menne-
 sker som vi nazister kaller ariere
 kjempet for sin eksistens. Vårt mål
 var overherredømmet over andre
 raser fordi vi da kunne sikre våre
 rasefeller og etterkommere et rikere
 liv. Om galt skulle være hadde vi
 rett til å utbytte andre raser. Hvor-
 for. Det var vår rett i kraft av at
 vi var de sterkeste. Det mest livs-
 kraftige dyr trenger til side det
 svakeste for selv å kunne leve.
 Mennesket er et dyr; det høyest
 utviklede pattedyr. Dette mente jeg
 den gang var grunnprinsippet i na-
 sjonalsosialismen, og det mener jeg
 ennå. Det finnes ikke noe menne-
 ske som kan omskolere meg på
 dette punkt. Jeg vil tilføye at min
 største betenkelighet er det fak-
 tum at kunsten i vid' forstand
 stagnerte overalt hvor nazismen
 seiret. Grunnen til det er jeg ute
 av stand til å forklare. Men jeg
 antok at dette forhold bare ville
 vare en kortere tid inntil den na-
 sjonalsosialistiske revolusjon var
 gjennomført, sier Johan.

*

Og så overlater vi til leserne å
 trekke, ikke altfor generelle, slut-
 ninger av disse utsagn. De skulle
 gi svar på noen av de spørsmålene
 som er antydnet i rammen

Erik Egeland.

til å tro at det ikke kommer en
 krig, sier Martin, og Harald nik-
 ker. Han setter FN på linje med
 Nasjonenes Forbund — ute av
 stand til å verne freden fordi hver
 stormakt kjemper for sine sær-
 interesser så vel i FN som utenfor.

De regner med at situasjonen
 kan bli så desperat at de blir inn-
 kalt selv om de ikke har verne-
 plikt. Om de vil slåss da?

Tja. Jo de vil nok det, men bare
 hvis fienden står i landet.

— Men først vil vi se at de er
 dratt til fronten som var hjemme-
 sittere og små og store profitører
 forrige gang, — de som da ikke
 viste sitt nasjonale sinnelag.

Senere, på tomannshånd, legger
 Johan fram noen synspunkter, så

A. S.
MORGENBLADET 4/12-49
med andre ord

I forgårs offentliggjorde en av Morgenbladets medarbeidere resultatene av en fem timer lang samtale med seks tidligere frontkjemper. De har sonet sin straff alle sammen og er frie menn igjen og er nå omkring tredve år gamle. De hadde alle sammen artium eller var i ferd med å ta den da krigen kom, og de steg til offisersgrad i SS alle sammen unntatt én. Og de angrer ikke på hva de har gjort og kjenner ingen i kameratkretsen som angrer heller, unntatt en eneste en.

Og de er fulle av forakt for det norske etterkrigssamfunnet de lever i.

Her er noen småklipp fra Erik Egeland's reportasje som virker som en klok og vederheftig gjengivelse av hva som ble sagt:

Per (31 år, tidligere student ved Universitetet) uttaler seg om tortur etter å ha avvist de tyske gasskammerne som propaganda.

— Jeg vet jeg har flere av gutta mot meg, men jeg vil nå til en viss grad forsvare tortur også jeg da.

Johan (31 år):

— Vårt mål var overherredømmet over andre raser fordi vi da kunne sikre våre rasefeller og etterkommere et rikere liv. Om galt skulle være hadde vi rett til å utbytte andre raser. Hvorfor? Det var vår rett i kraft av at vi var de sterkeste.

Bjørn (33 år) uttaler seg om siste valget og stemmeseddelen han ikke kunne bruke:

— I og med at vi blir nektet å stemme kan vi ikke senere få bebreidelser når det bærer galt avsted.

Martin (34 år) uttaler seg om enten de har vært landssvikere:

— Hadde det norske folk virkelig vært overbevist om at vi var landssvikere, skulle vi vært skutt. Det er bare ett land i verden hvor

landssvik straffes med to hundre kroner i bot.

Intervjueren forteller at denne siste bemerkningen utløste munterhet i gjengen.

For min del syns jeg denne reportasjen i Morgenbladet — den er langt mer omfattende enn disse små sitatene kan gi inntrykk av — er et meget viktig dokument. Den står i nummeret for torsdag 24. november til opplysning for alle interesserte. De fleste som leser den vil vel korse seg og si: Dette er altså seks unge mennesker som har nytt godt av den høyeste almenutdannelse det demokratiske Norge kan gi dem! Det bør da øyeblikkelig føyes til et ledd i utdannelsen, som ellers har så altfor lett for å bli glemt nå snart fem år etter krigen: dette er også seks unge mennesker — norske — som har nytt vondt av den høyeste almenutdannelsen det nazistiske Tyskland kunne gi dem, nemlig offisers-utdannelsen i Germanske-SS.

De går frie omkring i dag og har ikke glemt det aller ringeste av den, og ler derfor hjertelig av det fjollete demokratiske Norge som ikke skjød dem.

Vi treffer dem daglig på gatene.

Kunne det ikke være på tide at de velvillige jøssingene holdt munn, de som rett som det er — i skrift og tale — ynder å uttrykke seg omtrent sånn: frontkjemperne hørte da sannelig til de beste av landssvikere, de var da idealistiske iallfall.

Glem ikke at de fleste av dem var — og er, viser det seg — SS-idealistiske!